

prižgo, ko odpro plin v tovarni, ravno tako tudi same ugasnejo. Prižigalci so torej ob delo.

Stroj za štetje glasov pri volitvah. V Parizu je nekdo izumil poseben stroj, kateri se bo dal pri volitvah porabiti. Stroj je podoben avtomatični tehtnici. Pri tem aparatu stopi vsak volilec na desko, in pri tem se oglasi električen zvonček in utihne še le, ko je volilec pritisnil na gumb, pri katerem je ime njegovega kandidata. Goljufiga ni mogoča, ker stroj deluje le jedenkrat, dokler je volilec na deski. Po volitvi se pa na stroji samo od sebe pokaže, koliko glasov je dobil kak kandidat.

Kmetijstvo.

Gorenjski pašniki v deželnem zboru.

Govor g. Povšeta.

Važen in ob enem nujno potreben predlog mi je utemeljevati, katerega naj bi visoka zbornica blagohotno ter resno uvaževala. Napotilo me je to pereče vprašanje razpravljati deloma marsikatera prošnja, katero so mi prišli z daljnega Bohinjskega izražati ondotni kmetje, deloma če dalje bolj se množično razprave o tej zadevi v raznih domačih listih. Že leta 1891 govoril sem v državnem zboru o gozdnem zakonu, o njega pomankljivosti in o njega izvrševanju, katero je v veliko škodo našim živinorejcem, ki imajo pravico do paše v gozdih. Žal, da ta moj govor, ki je povsem stvarno razpravljal o tej zadevi, ni odpomogel nedostatkom ter ni odpravil krivic, ki se gode do gozdne paše opravičenim kmetom osobito po Gorenjskem.

Gotovo iste gospodje poslanci brali jako obširne razprave o teh zadevah prav v zadnjem času skoro v vseh domačih listih. Ti članki pač v raznih časopisih tiskani, kažejo, da to vprašanje mora biti zelo pereče, in ker so te deloma zelo obširne razprave brali naši kmetje, torej je vsa zadeva postala obče poznata; neizogibno je, da se to vprašanje tudi javno reši, in dolžnost našega deželnega zbora je, da se o tako važni gospodarski zadevi, ki je vitalnega pomena za cele okraje naše domovine, posvetuje, in če se prepriča, da so ona obdolževanja utemeljena, da vse potrebno ukrene v zboljšanje teh odnosov, da se odpravijo v narodnogospodarskem oziru toliko škodljive krivice.

Mene in moje tovariše, ki so z menoj stavili ta predlog, vodi skrb za blagor, da smo to neovrgljivo in pereče vprašanje spravili v razpravo v tej visoki zbornici, ker nam je na tem, da se cela zadeva mirno presojuje, nedostatki ali krivice odpravijo in tako zopet pomiri vznemirjeno kmetško ljudstvo v ondotnih krajih.

Ne bom se spuščal v nadrobnosti celega vprašanja, katero se je po listih tako obširno razpravljalo, in opustiti hočem danes, govoriti o tem, kako se je postopalo pri uravnavi paše in odvezi zemljišč. Jaz za-se sprejem dejanske razmere, kakoršne so vsled dognanih obravnjav in ne bom preiskoval, kako so se vršile, izraziti si pa dovoljujem željo, da bi od kompetentne strani se ovrge trditve, kakoršne so v listih bile navedene, kako se je

izvrševala uravnavi paše in odveza zemljišč, ker to bi služilo v pojasnjenje in ob enem v pomirjenje ljudstva, osobito onega, ki je prizadeto v tej zadevi.

Torej za-me velja dovršena, pravnomočno postala uravnavi. Pač pa mi je dokazati, ali se do gozdne paše opravičenim kmetom njih pravica tudi popolnoma in dejansko izkoristiti omogočuje. In tu pa ne morem izogniti se trditve, in to na podlagi izjav in zatrditve od strani mož, obče spoštovanih znanih domoljubov, ki žive med narodom in katerim so te razmere povsem znane, da se ta postavno zajamčena pravica opravičencem krati, in sicer s tem, da se od paše opravičenim kmetom pri izvrševanju paše nagaja ter da se gozdni zakon napačno tolmači.

Gozdni zakon! Kaj naj o tem rečem? Kot kmetovalec ne morem si kaj, da ne bi izpovedal tega, kar mi veli moje prepričanje, da je res zakon v izključljivo obrambo gozda, in se kaj malo ozira na dejanske potrebščine gospodarstva sedanjega živečega rodu.

Tega ne trdim jaz sam, tako so govorili pred menoj sloveči možje v državnem zboru. Tudi jaz priznavam rad in v polni meri, da je gozdni zakon potreben, le to mu imam očitati, da se tako malo ozira na sedanje potrebščine osobito kmetskega ljudstva, katero iz svojega poljedelstva in živinoreje jedino se more še preživiti.

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Nizka živinska cena. Iz gorenje dravske doline na Koroškem se nam poroča, da letos ljudem jako klaje primanjkuje. Zaradi tega bi marsikak kmet prodal kako govedo ali kupca ni. Cena živini je od lani pala za blizu 4 %.

Prosta vsake živinske kuge je sedaj Štajerska, kakor se uradno zagotavlja.

Peresa na klobukih. Veliko koristnih tičev se polovi, da dobe peresa, katera potem ženske nosijo na klobukih. V nekem nemškem listu pozivlje prošt Karl Landsteier ženske, da naj prenehajo z nošnjo tičjih peres, želeti je, da bi ta oklic kaj pomagal.

Eksekutivne prodaje posestev. Od 1868. do 1892. leta se je na Štajerskem prodalo 16.122 posestev, na katerih je bilo uknjiženih 69,223.289 gld. Upniki izgubili so skoraj polovico.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

Kakor sem že omenil, južna Florida bila je tedaj nova dežela, ki se je ravno začela naseljevati. Ob vspehu pomarančnega drevesa še ni bilo prav nič gotovega, ali špekulacija se je bila z vso gorečnostjo poprijela te stvari. Vsakovrstni čudeži o ugodnosti in zanesljivosti pomarančnega drevesa, so se tiskali in se razširjevali ne le po Floridi, temveč po vseh Zjedinjenih državah. Ta mesec, ko sem brodil po grofiji Orango

premogovega pepela, kateri je dosedaj bil brez vsake vrednosti. Seveda bode še le prihodnost pokazala, kako trdne bodo te hiše.

Ogerska razstava v nevarnosti. Leta 1896. hočejo Madjari slaviti z razstavo tisočletnico ogerske države. Kakor se pa kaže, se utegne še vse spriditi. Več francoskih kapitalistov je pridobilo turškega sultana, da bi baš tega leta priredili svetovno razstavo v Carigradu. V Budimpešti se že boje, da bode razstava v Carigradu bolj mikala tujce nego v Budimpešti in je torej pričakovati, da bo madjarska razstava imela veliko izgubo. Madjarski listi kličejo na pomoč diplomacijo, naj bi posredovala, da se razstava v Carigradu odloži na poznejši čas.

Kmetijstvo.

Gorenjski pašniki v deželnem zboru.

Govor g. Povšeta.

(Dalje.)

In kdo mi more ugovarjati, da je obstanek, oziroma ohranitev sedanjega kmetskega stanu zadeva eminentne važnosti ter potrebe za domovino in tudi državo.

Tu mi pride v spomin prava beseda državnega finančnega ministra barona Kallay-a, ki je kot vrhovni upravitelj Bosne v delegaciji na vprašanje nekega delegata o gozdnih razmerah v Bosni odgovoril: „Ne morem se pridružiti takim nazorom, ker ni mogoče, da se ljudstvu prikrajša pravica, kakeršno je izvrševalo stoletja; to bi bil čin zatiranja. Pa tudi gospodarstveno ne bi bilo modro, ker z omejitvijo ali celó odpravo pašniških pravic bi bilo ljudstvo silno oškodovano, ker njegov gospodarski obstanek odvisen je in oprt v prvi vrsti na teh pašniških pravicah. To, kar vladna uprava želi doseči, je uravnava služnosti in nje namen, pravice, katere uživa ljudstvo, spraviti v soglasje modrega in umnega gospodarstva.“

Da bi taki nazori bili od nekdanj in da bi tudi sedaj pri merodajnih oblastvih bili veljavni, je moja iskrena želja, in ko bi taki modri nazori vselej bili vodilni, bi se bilo marsikaj srečnejše izvršilo.

Ostre določbe ima v sebi naš avstrijski gozdni zakon, toda shajalo bi se ž njim, ko bi se le napačno ne tolmačil. Toda prav to napačno, ali da bolje se izrazim, samovoljno tolmačenje paragrafov osobito 9. in 10. tega zakona je, katero provzročuje nezadovoljnost in britke pritožbe opravičencev. Lastniki takih velikih gozdov, v katerih imajo kmetje pravico do paše, prav poljubno odločujejo prostore, na katerih se sme pasti, oziroma na katerih se ne sme pasti. Prav ondot, kjer je najobilnejša in najboljša paša, zljubi se logarjem, da zgrade dotični svet, seveda le tako, ne da bi ga res ogradili trdno in v bran pasoč se govedi, ampak potaknejo nekaj količev, ali kakor kmetje pravijo, zaklinčijo dotični svet.

Toda najhujše je pa to, da silno kruto postopajo gozdni čuvaji proti kmetom, ako jih zasačijo, da je kaka njih žival zašla v tak zaklinčan svet. Ker ograje ni in ker so taki „zavarovani“ prostori pogostoma ob potih, po katerih gonijo kmetje svojo živino na pašo ter kaj lahko zaide žival v prepovedani svet, da znašajo mnogo-

krat globe ali kazni v denarju toliko ali še več, kakor je vredna vsa paša.

Imel sem v rokah celo kopico kazenskih plačilnih listov, in nič kaj redkega ni, da jeden sam kmet ima skazati vplačanih glob po 50, 80 in več goldinarjev.

Kar pa je jako trpko in graje vredno, je to, da zadostuje ovadba gozdnega čuvaja na c. kr. glavarstvo, katero na podlagi te ovadbe prisodi kmetu kazen. Mirno in stvarno vprašam tu osobito one gospode, ki so veščaki v lovu, ali ni mogoče, da je pojedla in poškodovala to, za kar je ubogi kmet obsojen, divjačina?!

Povsod velja v naši državi, da se zaslišita oba, tožnik in zatočenec, le tu velja tolika prednost in izjema.

Trdi se, in tako so tudi listi pisali, in jaz sam sem že večkrat slišal, da znašajo denarne kazni, katere so ti opravičenci morali v teku let plačati, ogromno svoto. Želja moja je le, da bi ta trditev bila pretirana, vsekako pa bi bilo umestno, da bi se uradne poizvedbe izvršile, da bi se o tem kaj pozitivnega vedelo.

Bodisi, kakor že, neovrgljivo je, da se trdo postopa v tej zadevi, kakor je tudi kaj čudno, da ne rabim drugega izreka, da se je do paše opravičenim kmetom na planini Pungert v tržiškem okraju odkazalo, da smejo pasti od 9. ure predpoldne do 3., oziroma do 4. ure popoldne, tedaj v najbolj vročih urah, ko sleherni zna, da takrat se navadno vsaj ob poludne živina spravi v hleve, ali vsaj v staje. Ali se ne pravi to smešiti in norčevati se, ali vsaj nagajati kmetom? Ali je mogoče potem zatreči sumnjo, da se hoče res zatirati kmete in spraviti jih ob njihovo pravico? Skoro bi veroval, da je dokaj na prislovcu, ki je v navadi pri gozdarjih, da se zamore gozdno-postavno kôga izgrizti (forstgesetzlich jemanden heraussekiren).

(Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Avstralijsko meso na Dunaji. Na Dunaji so za poskušnjo pripeljali avstralijskega mesa. S prva so se ga že jako veselili. Da se je to meso dobro obneslo, bil bi to hud udarec za naše kmetijstvo, ker bi bila živina jako pala v ceni. Prvo veselje zaradi tega mesa se je kmalu skalilo. To meso je pretolsto in se mora mnogo tolšče odrezati, predno se dene kuhati. Tako se mnogo mesa pogubi in zatorej meso ni več tako po ceni. Tudi ima baš zaradi prevelike množine tolšče nekak zoprni okus. Najglavneje je pa, da to meso tudi tečno ni. Prihaja namreč na ledu. Led pa uniči v mesu beljakovine, katere delajo meso tečno. Zatorej se našim kmetovalcem ni preveč bati konkurence avstralijskega mesa.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

Po dolgem in upornem iskanju našel sem mesto, ki je meni popolnoma ugajalo in tudi zame ni bilo predrago. Kupil sem 80 akrov zemlje z mladim pomarančnim nasadom, hišico z dvema majhnima so-

upati precej uspeha. Nadalje se bode vpeljalo rožno strugarstvo ki je sedaj v navadi le na Dunaji in v nekaterih čeških mestih. Ta obrt bode vspeval, ker je na razpolago dovolj surovin. Polagoma se vpeljejo še druge obrti. Nekateri izdelki te šole so bili razstavljeni o Božiči v Celovci in imeli mnogo občudovalcev.

Rusko prometno ministerstvo je naročilo v inozemstvu 250 lokomotiv in več tisoč železniških voz. Večina je naročena v Avstriji, drugo pa v Belgiji.

Kmetijstvo.

Gorenjski pašniki v deželnem zboru.

Govor g. Povšeta.

(Dalje.)

Ne bom nadaljeval teh žalostnih odnošajev, ter hočem prestopiti na pozitivno razpravo te zadeve. Kaj tedaj je storiti, da se ti slabi odnošaji odpravijo? Moj apél gre na visoko c. kr. vlado, katera naj skrbi za to, da se bo osobito § 9. gozdnega zakona res tudi izvrševal, in če se bo tudi na § 10. skrbno oziralo, bo se to pašniško vprašanje dokaj zboljšalo. In tu želim, da bi se naša slavna c. kr. deželna vlada ravnala po odredbi Nj. prevzvišenosti kmetijskega ministra našega, ki je dne 11. marca 1890. odposlal dekret br. 3767 na c. kr. deželno vlado za Štajersko v Gradci, v katerem doslovno zaukaže namestništvu:

„Kakor zelo mi je na tem ležeče, da se gozdni zakon točno izvršuje, tako pa tudi želim in pričakujem, da se pri izvrševanju zakona skrbno ozira na gospodarske razmere in potrebe kmetijstva.“

Slavna naša c. kr. deželna vlada naj strogo zaukaže in skrbi za to, da se bo § 9. gozdnega zakona v polni meri izvrševal in tako tolmačil, kakor ga je treba, da se pravici služi. Omenjeni paragraf pa slove: „Gozdi, ki so obremenjeni s služnostmi, morajo se primerno oskrbovati. Način in velikost gozdnega užitka v takih gozdih se določi na podlagi gospodarskega načrta, ki se ima sestaviti ali na zahtevo opravičencev, ali lastnika. Ta načrt more določiti na zahtevo prvega ali drugega tudi okrajno glavarstvo, in sicer po zaslišanji obeh strank in na podlagi načrta, katerega izdelajo nepristranski zvedenci. Za slučaj, da se obe stranki zaradi gospodarskega načrta ne moreta zjediniti, odloči c. kr. oblast na podlagi izpovedbe strokovnjakov o načrtu, kakor to veli ministerska naredba br. 9870 z dne 17. septembra 1858.“

C. kr. deželna vlada naj torej zaukaže okrajnim oblastvom, da poučujejo opravičence, kmete, in naj vpliva sploh na to, da se po § 9. gospodarstveni načrt redno in vedno napravlja, ter naj nadzoruje izdelovanje teh načrtov. In prav zaradi tega, ker teh načrtov doslej ni bilo, so nastale te obilne pritožbe. Za trdno se nadejam, če se bo resno skrbelo za točno izvršbo § 9., da se bo to preče vprašanje srečno obrnilo na bolje.

S tem se bode preprečilo nagajanje pri izvrševanju paše, ker odločeni bodo jasno in stalno vsi oni prostori, ki se bodo pogozdili, in kje se mora pasti, in če bo slavna c. kr. oblast po intenciji kmetijskega ministra preso-

jala predložene gospodarske načrte ter varovala do paše opravičene kmete v tem, da se ne bodo poljubno v pogozdovanje zagrajali najboljši pašniški prostori, in prav po duhu tudi § 9. gozdnega zakona, ki veli da se mora tako oskrbovati gozd, da se tudi opravičencem varuje njih pravica, prenehati morajo potem ti veliki nedostatki.

Glede § 10, pa naj deželna vlada vpliva na to, da se v varstvo odločeni deli gozda ne le zaznamujejo, ampak tudi dobro zagrađe. Vsaj je ondot polno lesa, kateri se brez škode more porabiti za napravo trdne ograje, in drznem se gojiti nado, da bodo tudi gozdni lastniki v lastnem interesu udali se takim naredbam, le da se vendar že povrne mir in zadovoljnost ter poleže nevolja kmetov. Z dobro voljo od obeh stranij se morejo take zagrađbe prav lahko izvršiti, jeden dá les, drugi pomaga pri delu.

Tako bo mogoče, zavarovane dele, ki so odmenjeni za pogozdovanje, obvarovati živine, da ne bi se moralo toliko žrtvovati za pastirje ker, kakor doslej, moralo bi se takorekoč živali pasti na vrvi.

Sicer navajam, da § 10., veli, da morata gozdni lastnik in do paše opravičeni skupno skrbeti za to, da se obrani živini vhod v zagrajene gozdne dele. Paragraf se doslovno glasi v tretjem odstavku: „Gozdni lastnik in do paše opravičeni imajo pašno živino z nastavljanjem pastirjev ali na drugi primerni način od za pogozdovanje izločenih delov odvracati. Tudi naj se živali ne posamezno, ampak skupno pasejo.“ (Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Pridelovanje zdravniških rastlin. Ogersko poljedelsko ministerstvo priporoča onim krajem, kjer je vinograde uničila trtna uš, da bi začeli se baviti s pridelovanjem zdravniških rastlin.

Kmetijske zbornice. Prusko ministerstvo predloži zbornici poslancev predlogo o osnovi posebnih kmetijskih zbornic. Take kmetijske zbornice zastopale bi interese kmetijstva, podobne bi bile našim trgovinskim zbornicam in bi zanje volili tudi najmanjši kmetovalci.

Cena barometer. Lonec napolni z vlažno prstjo in vanjo vtakni jelov strž. Če bode vreme lepo se luskinje odpro, pred grdim se pa zapro. — Če namočiš steklo v oknih z razstaplino iz jednega dela klorovega kobalta, 10 delov gelatine in 100 delov vode, bodo modre pred lepim vremenom, če jih namažeš z razstaplino enega dela klorovega bakra, 10 delov gelatine in 100 delov vode, bodo ob lepem vremenu rumene in če jih namažeš z razstaplino iz 1 dela klorovega kobalta, 20 delov gelatine, 200 delov vode, 1 del niklovega okisa bodo pa zelene. Pred oblačnim vremenom so pa v vseh treh slučajih brez barve.

Poučni in zabavni del.

Kratkočasno berilo za predpust.

„Po meso!“

(Narodski običaj iz Železnikov.)

Stavim kaj, da če ne drugim, vsaj gotovo bodo po volji naslednje vrstice onim ženam, ki so od svojih mož večkrat — tepene. Zoper tako grdo ravnanje imajo že-

podpirati nove vlade, je vzrok edino Milan. V tega radikali nimajo zaupanja. fakičen vladar je pa zdaj ta in potem je lahko umevno, zakaj ta nasprotstva. Milan postopa baje prav oblastno. Razmere v Srbiji so povsem zamotane. Nevarnost je velika, da ne nastane prava vstaja proti dinastiji Obrenovičevi.

Rusija. — Zadnje dni zbolel je ruski car za plućnico. Zdravje se mu je zdaj že na bolje obrnilo in upati je, da okreva. Zatrjuje se pa, da je bila v gotovem trenutku nevarnost, da ne okreva več, že prav velika.

Francija. — Dne 5. t. m. v jntro usmrtili so z guilotino anarhista Vailanta, ki je v poslanski zbornici vrgel bombo. Z raznih stranij se je delalo močno na to, da bi se Vailant pomilostil, a republikanski predsednik Carnot je vkljub temu obsodbo na smrt potrdil. Vailant je umrl kličeč: Smrt človeški družbi, živijo anarhija! Ob usmrtenji se ni kalil javni mir od strani gledalcev, kajti v svrhu zabranitve kakih mogočnih neredov storile so se posebno priprave

Obrtnija.

Barvini lesovi.

Posebno znan je rudeč barvini les. Pod tem imenom pa pridejo v trgovino razni večkrat jako različni lesovi. Najbolj znana je pražiljka. Ta pa zopet ne izvira od jednega samega drevesa, temveč od različnih vrst in je potem tudi različne vrednosti.

Najboljši je pražiljka od drevesa *Caesalpina crista*. Zunaj je ta les rumeno rujav, znotraj pa svetlo rudeč. Raste največ v Braziliji. Posebno okrog mesta Pernambuco je dosti tacega drevja. Druga nekoliko slabša vrsta je pa navadna pražiljka od drevesa *Caesalpinia brasiliensis*.

Poleg teh lesov so pa še drugi rudeči lesovi, ki rasto po družih krajih v Ameriki, pa tudi v Afriki in Indiji. Od pristnega lesa se v bistvu ravno toliko ne ločijo. Imajo pa v sebi manj barvila in zatorej tudi veljajo za slabše vrste.

Nikoraguijski ali krvav les se nahaja zlasti okrog Nikoraguijskega jezera. Težek in rudeč je skoro ravno tako kakor pražiljka, ali vendar ima v sebi manj barvila. V trgovini ločijo tri vrste tega lesa, boljši, srednji in slabši, ki se ločijo v ceni. Iz Nove Granade in Kostouke prihaja k nam Martinov les, kateri je pa najbrž ravno ista vrsta, kakor nikoraguijski les. Ta les je navadno zelo razpokan, ako ga dobimo v večjih kosih.

Limski les raste na zapadu Srednje in južne Amerike. V trgovino prihajajo večkrat po več centov težki hlodi.

Bahijski rudeči les raste tudi v Braziliji, kakor prava pražiljka ali je mnogo slabši. Potem so še rudeči lesovi s Kube, Jamajke, Bahame, ki pa imajo manjšo vrednost, da si tudi še semterja v trgovini ponujajo za prave braziljske rudeče lesove.

Sapanski rudeči les, kateremu pravijo nekateri napčno japonski, prihaja iz Azije in je od več dreves. Najznamenitejša je cesalska pinja (*Caesalpinia Sapan*), kateri raste v Zadnji Indiji, v Kitaji, na Filipinih, na Celebesu, Javi, Sumatri in sicer v suhih krajih. Ta les navadno ne izraste debel. Sicer se pa azijski rudeči lesovi jako

ločijo po krajih, kjer rasto. Najslabši je saponski les z Sumatre, najboljši pa z Sundskih otokov.

Afriški rudeči les so prinesli v Evropo najprej Portugalci. Ta les je bolj rudeč nego azijski in je bolj podoben braziljanskemu. Nekateri celo trdijo, da so barve dobljene iz afriškega lesa najtrajnejše.

V vseh teh lesovih nahaja se barvilo brasilin, katero je kemično sestavljeno iz 12 atomov ogljenca, 14 atomov vodenca in 5 atomov kisleca. To barvilo nareja majhne zlatorumene kristale, razstopi se v vodi, alkoholu in etru in na svetlobi dobi rumenorudečo, in če se pri-dene malo amonjaka pa živo rudečo barvo.

Obrtnijske raznoterosti.

Oproščenje učencev. Na Dunaji je zbolel mladenič, katerega je mojster obdržal po dovršenem učenju za pomočnika, ne da bi ga oprostil pri zadrugi. Ta mladenič zboli in sedaj je šlo za to, katera blagajnica mu ima plačevati bolniščinino. Blagajnica za učence se je branila, ker ni več učenec, blagajnica za pomočnike tudi, ker še ni oproščen. Ministerstvo je odločilo, da dolžnost zadene pomočniško blagajnico, ker je dotičnik bil že pomočnik. Je bil li oproščen pri zadrugi, ali ne, to ne pride v poštev, ker oproščenje je le formalen akt.

Kurs za učitelje risanja. Na obrtni šoli v Gradci bode od dne 16. februarja do 15. julija 1894 učni kurz za učitelje obrtnih nadaljevalnih šol na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem. Ta kurs morejo obiskovati ljudski in meščanski učitelji omenjenih dežel, posebno taki, ki so že poučevali risanje na kaki obrtni nadaljevalni šoli.

Novo razstrelivo. Dne 11. m. m. so na Fracoskem poskušali novo razstrelivo, imenovano fulgurit, katero je izumil Pavel Pietet. Poskusi so se dobro obnesli. Ko so nabasali 120 gramov novega razstreliva, je razneslo velike skale.

Kmetijstvo.

Gorenjski pašniki v deželnem zboru.

Govor g. Povšeta.

(Dalje.)

Te določbe so toliko jasne, da se le čuditi moram, zakaj se ne izvršujejo, in ne morem razumeti, da niso v tem merodajni krogi, katerim je gotovo znano, koliko škode prav zaradi tega trpé opravičenci, vplivali na obe stranki, osobito na lastnike gozdov, da bi se na podlagi gospodarskega načrta obe stranki poravnali in skupno prav v duhu tega paragrafa delovali v varstvo za nasaditev odločenih delov gozda z napravo trdnih ograj.

Naj mi bode še dovoljeno, navajati nekatere misli in nasvete, ki naj bi bili vodilni pri določitvah glede gozdne paše, da bi se vsa zadeva srečno in mirno uredila. Naj bi c. kr. deželna vlada priznala, kar so veččaki zbrani v posebnem shodu v Gradci po večletnih študijah in opazovanjih v gozdih, soglasno izjavili gledé dôbe, ki naj se odmeri v varstvo onih delov, kateri se imajo pogozditi. Ta zbor veččakov izrekel je, da niso mogli zaslediti ni konštatirati, da bi bila goveja živina v gozdu napravila kako škodo z objedanjem dreves. Le na strminah

zamoglo se je opazovati nekako poškodovanje po paseči se govedi, to pa le zaradi udiranja zemlje, ker je živina vsled svoje teže drčé se udirala zemljo. Sicer pa se je pokazalo, da pašna goveda še celó pospešuje natorno pomlajevanje, in to s tem, da vsled svoje hoje rahlja svet, zopet pa z nogami marsikatero seme ali zrnce v zemljo potisne, da more kaliti; ob jednom koristi paša, da goveda požré trave, katere, če so bile preobilne, zadušijo kal in vspevanje semena.

Koder se pa svet umetno, to je, s setvijo ali z nasajanjem mladih dreves, pogozduje, vzrastejo nasadena drevesca v treh do štirih letih že toliko, da se ni bati poškodovanja, če tudi goveda pride v tak gozdič, v katerem nahaja živina navadno mnogo hrane in gotovo goveda ne sega po smrečju, ko ima polno dobre trave.

Zato je omenjeni shod veščakov smatral, da zadoštuje dôba petih let povsem v varstvo onih gozdnih delov, ki so odločeni za pomlajevanje. Pri nas pa ta rastvena dôba celó deset in več let traja, kar sevêda omejuje oziroma prikrajšava opravičencem njih pašo.

Upam sicer, da tem stvarnim razlogom in dokazom dejanskih nedostatkov nihče ne more ugovarjati. Da pa na podlagi uradnih izkazov doženem spričanje mojih dokazov ter jasno pokažem, da jeden del gorenjske pokrajine naše dežele res vsled teh razmer dokaj trpi škode, navesti hočem, kaj nam kaže uradna statistika gledé množine živine osobito v radovljiškem okraju, ker je ta zadeva najperečejša.

Po uradni statistiki se je v letu 1880 v tem okraju naštelo 12.032 glav govede, 7.437 ovac, 1.718 konj. Pri štetvi v letu 1890 pa so uradne našтели le: 9544 glav govede, le 5522 ovac, in le 1581 kônj; toraj v desetih letih znižalo se je število goveje živine za 2.488 glav, ovac za 1.915 glav in kônj za 137 glav manj!

To so tako glasno govoreče številke, da me oprosté gledé tega obširnih nadaljnih besedij. Te žalostne statistične številke pa opravičujejo povsem moj predlog, da se ima visoki deželni zbor baviti s tem vprašanjem, ker neovrgljivo je po uradnih izkazih konštatirano, da v tem nekđaj tako krepkem in — recimo naravnost — blagostanem okraju tako silno propada število živine. Kaj naj bodi temu uzrok?

Omejitev paše je, to je neovrgljiva resnica. Rekel bi mi kdo, da so nekđaj imeli ondotni kmetje zlato dôbo, ker so smeli tako prosto pasti, sedaj pa se je paša vravnala. Temu takoj zakličem: Stoj! ker visoko ministerstvo našega premilostnega vladarja je s posebnim cesarskim patentom z dne 5. julija l. 1853. zaukazalo, da se ima paša vravnati na podlagi resničnega užitka, torej da imajo opravičeni kmetje po vravnavi paše toliko dobiti pašnih pravic, kolikor so jih poprej uživali.

Prezanimivo je to vprašanje in mikavno, da bi se spustil v to razpravo, ki bi marsikaj zanimivega dokazala; toda izrekel sem v začetku govora že, da sprejmem dognano vravnavo kot legalno podlago in da hočem le o nje pomanjkljivi izvršbi govoriti. To tedaj storim in le

trdim, da vravnava ali pa sedanja izvršba ne zadostujete, ker za ogromno število je padla množina živine v tem okraju, in to je živ, jasen, neovrgljiv dokaz, da kmetje nimajo v tem okraju več toliko paše, kakor poprej pred vravnavo, z drugimi besedami, jasno je, da so paše opravičeni kmetje v tej pravici prikrajšani. (Konec sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Šleški zajci na Danskem. Več bogatih lastnikov lova je naročilo iz avstrijske Šlezije 50 zajcev, kateri so se jim poslali živi v zabojih, v katere se jim je dalo dovolj hrane. Na Danskem so jih izpustili, da se razplode po tamošnjih krajih

Zmrznjeno mleko. V Sibiriji zaradi velicega mraza mleko zmrzne in ga prodajajo v kosih, ne pa v litrih. Da se ložje mleko prenaša, ga denejo, da zmrzne okrog kake palice. Mleko potem oddajo odjemalcem po jednom ali po več kosih, kakor ga ravno potrebujejo. Zmrznjeno mleko se po več tednov ohrani.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

II.

Žagani tramovi in deske prodajajo se v Ameriki na štirjaški čevelj. Deska dvanajst palcev dolga, dvanajst palcev široka meri štirjaški čevelj (square foot board measure). Pri debelosti nad jeden palec se računa tudi po debelosti n. pr. deska $1\frac{1}{2}$ palca debela, 12 palcev široka in dolga se računa za poldrugi čevelj; pri dveh palcih debelosti je 2 čevlja deska itd. Vse deske tanše od jednega palca računajo se za palec debele. Taka deska 1 palec debela, 6 palcev široka in 12 čevljev dolga meri 6 čevljev, deska, dva palca debela, 10 palcev široka in 12 čevljev dolga meri 20 čevljev. Pri sestavljanji računov se najprej postavi število desk, potem debelost in širokost v palcih in naposled dolgost v čevljih n. pr. $10 - 12 \times 6 \times 12$, to pomenja deset desek po 2 palca debelih, 6 palcev širokih in 12 čevljev dolgih. Na ta način postanejo računi jako priprosti, vsakdo jih razume in hitro lahko pregleda, če so prav. Pri računih pooblanih desek se vzame za jednoto obseg pred oblanjem, — tako če so se šestpalčne deske pred oblanjem vzele za tla, se govori potem o šestpalčnih deskah, če so se tudi vsled sušenja in oblanja zmanjšale na pet palcev.

Deske vsake vrste podrejene so znanim strogo določenim pravilom nadzorstva, ki veljajo po vseh Zjedinjenih državah. Nekateri države imajo vladne prisežene nadzorovalce, kateri napravijo izpit in dobivajo plačo. Stroški zanje se popolnoma pokrijejo s

tega časa pa pojema. Leta 1750. se je izkopal 750, 1850. leta 734, in leta 1891. najmanj, to je samo 217 ton bakra.

Velikanski sod. V Parizu so nedavno naredili sod, ki drži 850 hektolitrov in je sedem metrov visok. Sod ima šestnajst železnih obročev. Sod je znotraj razdeljen v pet delov, tako da vanj lahko spravijo pet vrst vina.

Posebno železnico zgradili so v mestu Kiôto na Japonskem do nekega precej velicega 10 kilometrov oddaljenega jezera. Po tej železnici vozijo jedino manjše nalašč narejene parnike iz Kiôta na omenjeno jezero in od jezera v Kiôto, odkoder gredo po reki, ki teče mimo tega mesta dalje. S tem se privaruje prekladanje blaga

Kmetijstvo.

Gorenjski pašniki v deželnem zboru.

Govor g. Povšeta.

(Konec.)

Drugih razlogov za tako nazadovanje živinoreje gledé števila ni mogoče najti, ker tu živi čil, delaven, varčen narod, ki torej ni po zapravljivosti prišel ob toliko živine v zadnjem desetletji, odkar velja nova vravnava.

Kdor je nepristransk ter stvarno sodi, mora priznati, da tu treba odpomoči, in zato je opravičen moj apel na visoko c. kr. vlado.

V drugem okraji tržiškem začele so se tudi čudne prikazni: Tuj milijonar pokupuje na tisoče oral planin in od kmetov še pašniške pravico. Rad bi tudi to pravico razpravljaj, toda prekoračil bi čas in Vašo potrpežljivost, vsaj upam, da bo prišel čas, da tudi ta zadeva pride v razgovor v tej visoki zbornici, kateri mora biti mar, da se za našo domovino tako nezdravi odnošaji pravočasno zajeziijo, oziroma zabranijo.

Slavna gospoda! Vsi brez razločka političnega mišljenja smatrate si kot najvažnejšo dolžnost v izvrševanju poslaniškega posla, skrbeti za srečo in za povzdigo gospodarskega blagostanja dežele in njenih prebivalcev. Izdajajo se velike svote v zboljšanje gospodarskih razmer v deželi, in tu, ko vidimo, da propadajo celi okraji v blagostanji, naj bi molčali? Vestna dolžnost naša je, da posežemo vmes in da ohranimo, kar je dobrega, ter zabranimo propad tako marljivih naših sodeželanov. In ali naj čakamo, da se tudi v pokrajino gorenjsko, katero smo doslej navadno šteli za premožnejšo v domovini naši, prikrade siromaštvo?

Kaj nam pomaga, pa tudi državi, če se bodo iz prostih kmetskih domov napravila obširna veleposestva, če tudi z zverinjaki? Ali naj prepustimo, da bo ondot zginil, ali vsaj skrčil se steber naše narodnosti, slovenski oratar?

Ne, tega nihče ne more in ne sme dopustiti. Pa tudi interes dežele in države zahteva od nas, da vsi, brez razločka političnega mišljenja, vse mogoče in potrebno storimo proti tem nameram.

Slavna gospoda! Resen je položaj socijalni v celi Evropi, in že se slišijo razni zvoki podobni gromenju, ki naznanja hudo nevihto. Kdor ni slep, mora priznati, da

socijalni odnošaji niso povoljni. Ozrimo se v južno Italijo, in dovolj strašnega slišimo od ondot prav te dni, in uzrok ondotnim prekucijam je nezdravo razmerje glede zemljiščnih lastninskih odnošajev.

Žal, da se ne upam trditi, da ne bo tudi v naši državi prišel čas, ko bomo morali razpravljati o reševanju socijalnega vprašanja. Želim le, da bi takrat vsaj v naši lepi, ljubljeni domovini bili toliko srečni, da bi naš narod miroval kot zadovoljen in srečen.

Skrbimo tedaj o pravem času, da ohranimo naš narod v povoljnem stanji, skrbimo za njegov gospodarski napredek, in ne puščajmo ustvarjati v naši domovini nezdravih razmer: tu velikaš, tu siromak. Ohranimo naš srednji stan, ki je, če srečen, najzanesljivejša zaslomba naše narodne bodočnosti, pa tudi najzvestejša opora za deželo in državo.

Končam s prošnjo, da blagovoli visoka zbornica izročiti moj in mojih tovarišev predlog, katerega sem imel čast s temi besedami utemeljevati, upravnogospodarskemu odseku v posvèt in poročilo.

Kmetijske raznoterosti.

Influenca pri živalih. V Ziljski dolini na Koroškem se je prikazala influenza pri konjih in pri govedih. Breje krave in kobile povržejo, ako dobe influenco. Vsled tega bodo kmetje imeli dokaj škode.

Sajenje dreves. Če pomladi sadiš drevesa, je dobro, če luknje že pred zimo skoplješ, da zrak zemljo prešine in jo tudi zmrazljiva zrahlja.

Razpokljine od mraza na drevesih zamaši, da ne začno še trohneti. Majhne razpoke zamažejo se z drevesnim voskom, večje pa z ilovico, lesnim pepelom in katranom. Po vrhu še to mažo prevleci s katranom, da je dež ne izpere.

Poučni in zabavni del.

Deset let v Ameriki.

(Iz osebnih spominov Rusa P. Tverskega.)

(Dalje.)

II.

Žage se v Ameriki razdeljujejo v dvojne vrste. Prve delajo jedino za krajne potrebe; druge pa delajo jedino za odpošiljatve v središča trgovine z lesom, za potrebe večjih mest in krajev, v katerih ni lesa, in za izvoz v inozemstvo. Prve so jako mnogoštevilne — vsako mestice ima svojo žago za zadovoljitev krajnih potreb. Ti zavodi se navadno lahko preneso iz kraja v kraj, imajo lahke in cene stroje; parni stroj je na kolesih in dva para mul ga lahko prepelje iz kraja v kraj. V pol dne je žaga postavljena in v polnem teku. Žaga je navadno okrogla in vsa naprava stane 1500 do 2000 dolarjev. Bruna privražajo krajni prebivalci, s štirimi ali petimi delavci se lahko naredi štiri do pet tisoč desek na dan. Ko je les na jednom kraji izrezan, se pa žaga prepelje drugam. Tak žagar se vedno seli od kraja do kraja,